

प्रसिद्धी-पत्रक

महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोगाने (मविनिआ) महावितरण कंपनीच्या आर्थिक वर्ष २००९-१० करिता वीज दराबाबत दि. १७.०८.२००९ रोजी पारित केलेला आदेश

महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोगाने महावितरण कंपनीच्या आर्थिक वर्ष २००८-०९ करिता वार्षिक महसूली गरज आणि आर्थिक वर्ष २००९-१० करिता वीज दर यासंबंधीच्या याचिकेवर दि. १७.०८.२००९ रोजी आदेश पारित केला आहे. या वीज दरासंबंधी वर्तमानपत्रात आलेल्या बातम्यावरून असे दिसून येते की, या आदेशामागील कारणमीमांसा पूर्णतः समजून घेण्यात आलेली नाही. त्यामुळे याबाबतीतील परिस्थिती व कारणे अधिक स्पष्टपणे विशद करण्यासाठी आयोगाकडून खालीलप्रमाणे प्रसिद्धी-पत्रक प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

विद्युत नियामक आयोगांच्या स्थापनेपूर्वी, केंद्र व राज्य सरकारे ही विद्युत उपक्रम/ राज्य विद्युत मंडळांचे मालक व त्यांच्या अधिनस्त असलेल्या भागातील विद्युत क्षेत्राचे नियामक या दोन्ही भूमिका पार पाडीत होते. त्यावेळी संबंधित शासनांकडून परवाने दिले जात होते, वीज दरांस मान्यता दिली जात होती, विद्युत उपक्रमांतर्गत असलेल्या वादांचे निराकरणही केले जात होते.

१९९६ नंतरच्या कालावधीत सुरुवातीला ओरिसा व हरयाणा राज्यामध्ये संबंधित राज्यातील सुधारणा अधिनियमांखाली व नंतर विद्युत नियामक आयोग अधिनियम १९९८ (ईआरसी अधिनियम) खाली देशातील निरनिराळ्या विद्युत नियामक आयोगांची स्थापना करण्यात आली. त्यानंतर, विद्युत अधिनियम २००३ खाली त्यांची पुनर्रचना करण्यात आली. महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोगाची स्थापना ऑगस्ट १९९९ मध्ये करण्यात आली. विद्युत नियामक आयोग स्थापन करण्यामागील प्रमुख उद्देशांमागे असाही एक उद्देश होता की, विद्युत क्षेत्राचे नियमन करण्यासाठी स्वतंत्र अर्धन्यायिक संस्थेची स्थापना करून वीज दर ठरविण्याच्या प्रक्रियेमध्ये पारदर्शकता आणावी.

विद्युत उद्योग स्वबळावर आर्थिकदृष्ट्या सक्षम राहिल याची खात्री करून घेण्यासाठी वीज दराचे सुसूत्रीकरण करणे गरजेचे आहे. विद्युत ग्राहकांच्या वर्गवारीमध्ये देण्यात येणारी क्रॉस

सबसिडी ही परवडण्याच्या पलिकडे गेली आहे. उत्पादन प्रक्रियेतील वीज हा एक घटक असल्याने, उद्योगाच्या उभारणीसाठी विशिष्ट राज्याची निवड करण्याच्या दृष्टीने प्रवर्तकाच्या निर्णयावर अन्य राज्यामध्ये लागू असलेल्या वीज दराचा प्रभाव पडणार आहे. राज्यात होणाऱ्या गुंतवणूकीमुळे राज्यातील प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष रोजगारात तसेच कर-उत्पन्नात देखील भर पडेल. त्यामुळे राज्याची अर्थव्यवस्था मजबूत होवून राज्यातील गरीबी काही प्रमाणात कमी होण्यास मदत होईल. काही वेळा, गुंतवणूकीसाठी राज्यात योग्य वातावरण नसल्याच्या कारणास्तव काही उद्योग त्यांची सर्व कार्ये अन्य राज्यात हलविण्याचा निर्णय घेतात. या बदलामुळे राज्यातील रोजगाराचे नुकसान होईल तसेच राज्याच्या विकास योजना राबविताना अडथळा निर्माण होईल.

विद्युत अधिनियम, २००३ चा कायदा अस्तित्वात येण्यापूर्वी, मुख्यमंत्र्यांच्या परिषदा, नियोजन आयोग आणि अन्य सर्व हितसंबंधितांच्या स्तरावर विस्तृत चर्चा करण्यात आली होती. विद्युत अधिनियम, २००३ चा कायदा जून २००३ पासून अमंलात आला असून त्यामध्ये देशाच्या संसदेचा मनोदय/संकल्प प्रतिबिंबित होत आहे म्हणून त्याचे पालन करणे आवश्यक आहे. विद्युत अधिनियम, २००३ च्या कलम ६१(जी) मध्ये सुरुवातीस अशी तरतूद होती की, क्रॉस सबसिडीचे प्रमाण हळूहळू कमी करून संबंधित राज्य विद्युत नियामक आयोगाने निर्धारित केलेल्या पद्धतीनुसार क्रॉस सबसिडी अंतीमतः संपुष्टात आणावी. तथापि, क्रॉस सबसिडी संपुष्टात आणण्यासाठी भारतासारख्या देशात येणाऱ्या व्यावहारिक अडचणी लक्षात घेवून, या तरतूदीमध्ये सुधारणा करण्यात आहे. आता कलम ६१(जी) मध्ये अशी तरतूद आहे की, वीज पुरवठ्याचा खर्च वीज दरामध्ये हळूहळू प्रतिबिंबित होईल आणि संबंधित राज्य विद्युत नियामक आयोगाने निर्धारित केलेल्या पद्धतीनुसार क्रॉस सबसिडीचे प्रमाण हळूहळू कमी करण्यात येईल. क्रॉस सबसिडी संपुष्टात आणण्याचा उल्लेख सुधारित तरतूदीमध्ये वगळण्यात आला आहे.

भारत सरकारच्या विद्युत मंत्रालयाने दि. १२.०२.२००५ रोजी अधिसूचित केलेल्या राष्ट्रीय विद्युत धोरणात खालीलप्रमाणे नमूद करण्यात आले आहे..

“५.५ वीज पुरवठा खर्चाची आणि द्यावयाच्या सबसिडी

५.५.१ विद्युत क्षेत्राचे अस्तित्व टिकून राहण्यासाठी विद्युत पुरवठ्याच्या खर्चाची वसूली ग्राहकांकडून होत असल्याची खातरजमा करण्याची तातडीची गरज आहे..

५.५.३. मागील काही दशकांत क्रॉस सबसिडीमध्ये झालेली वाढ परवडण्यासारखी नाही. क्रॉस सबसिडीमुळे कामकाजातील अकार्यक्षमता व तोटे झाकले जातात. ग्राहकांना वीज दरात अनपेक्षित वीज दर वाढीचा धक्का न देता हा असमतोल दूर करण्याची तातडीची गरज आहे. अन्य वर्गवारीतील ग्राहकांसाठी सध्या अस्तित्वात असलेल्या क्रॉस सबसिडीचे प्रमाण प्रगतीने आणि हळूहळू कमी करण्याची गरज आहे.”

भारत सरकारच्या विद्युत मंत्रालयाने जानेवारी २००६ मध्ये अधिसूचित केलेल्या विद्युत दराबाबतच्या धोरणात खालीलप्रमाणे नमूद करण्यात आले आहे..

८.३ वीज दराची रचना: वीज पुरवठ्याच्या खर्चाचा वीज दराशी सांगड घालणे...

...

२. वीज दर हा विद्युत पुरवठ्यावरील खर्चाचा निदर्शक करण्याचे उद्दीष्ट साध्य करण्यासाठी, राज्य विद्युत नियामक आयोग उशीरात उशीरा २०१०-११ वर्षांच्या अखेरीस वीज दर हे सरासरी वीज पुरवठ्याच्या खर्चाच्या २० टक्के अधिक किंवा कमी असावेत यासाठी सहा महिन्यात एक कालबद्ध कार्यक्रम अधिसूचित करतील. या कालबद्ध कार्यक्रमात अंतरिम टप्प्यांचा उल्लेख असेल, जो क्रॉस सबसिडी हळूहळू कमी करण्याच्या धोरणावर आधारित असेल.”

क्रॉस सबसिडीचे ऐतिहासिक अस्तित्व लक्षात घेता आणि ती कमी करण्यासाठी मदत करणाऱ्या औद्योगिक व वाणिज्यिक ग्राहकांना लागू असलेला वीजदर आणि क्रॉस सबसिडी मिळणाऱ्या निवासी, कृषी, सार्वजनिक पाणीपुरवठा इ. वर्गवारींना द्याव्या लागणाऱ्या वीजदरातील विषमता लक्षात घेवून, क्रॉस सबसिडीचे प्रमाण हळूहळू कमी करणे खूपच अवघड आहे. महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग जाहीर सूनावणीच्या माध्यमातून जनतेशी सल्लामसलत करून, तसेच वीज दर निश्चिती करण्यासाठी पारदर्शक प्रक्रियेचा अवलंब करून या कामामध्ये सुवर्णमध्य गाठण्याचा यथाशक्ती प्रयत्न करित आहे.

यापूर्वी, जेव्हा महसूलातील तूट आणि सरासरी वीज दरवाढ यासंबंधीची मागणी फारच अधिक होती तेव्हा आयोगाने शर्तीचे प्रयत्न करून देखील सर्व ग्राहक वर्गवारींसाठी क्रॉस सबसिडीचे प्रमाण कमी करणे शक्य झाले नाही कारण, त्यामुळे क्रॉस सबसिडी दिलेल्या ग्राहक वर्गवारींना लागू असलेला वीज दर मोठ्या प्रमाणात वाढल्याचा धक्का सहन करावा

लागला असता. तसेच, मॉल्स व मल्टीप्लेक्सेस या वर्गवारीतील ग्राहकांना, ज्यांच्याकडून विजेचा बेसूमर वापर करण्यात येतो, त्यांना अधिक वीज दर लागू करण्याचा निर्णय आयोगाने घेतला होता. त्याद्वारे अशा ग्राहकांनी विजेचा वापर कमी करण्याचा इशारा देखील त्यांना दिला होता. विद्युत अधिनियम, २००३ खाली, विद्युत नियामक आयोगांनी पारित केलेल्या आदेशांविरुद्ध मा. विद्युत अपील न्यायाधिकरणासमोर अपील करता येते. बाधित झालेल्या ग्राहकांनी, म्हणजेच मॉल्स, मल्टीप्लेक्सेस आणि इतरांनी आयोगाच्या आदेशाविरुद्ध मा. विद्युत अपिल न्यायाधिकरणाकडे अपील दाखल केले होते. मा. विद्युत अपिल न्यायाधिकरणाने आयोगाच्या आदेशातील क्रॉस सबसिडी वाढविण्याचा भाग रद्द केला होता. (यासंदर्भात, अपील क्र. १४६/२००७, अपील क्र.१०६/२००८, अपील क्र. ९८/२००८, अपील क्र. १५३ ते १५९/२००८, अपील क्र.१६१/२००८, अपील क्र.१६४/२००८, अपील क्र. १६६/२००८, अपील क्र.१६७/२००८, अपील क्र.१६८/२००८, अपील क्र.१७०/२००८, अपील क्र.१७७/२००८, अपील क्र.१७८/२००८, अपील क्र.६८/२००८ व ६९/२००८ मधील विद्युत अपील न्यायाधिकरणाने दिलेले निर्णय पहावेत.) वरील निर्णयामध्ये इतर आदेशांशिवाय खालील आदेश दिलेले आहेत. त्यांचे मराठीत भाषांतर खालीलप्रमाणे आहे..

“...वीज दराच्या आदेशामध्ये हस्तक्षेप करण्याचे आणखी कारण म्हणजे क्रॉस सबसिडीच्या पातळीमध्ये झालेली वाढ व अर्जदारास लागू असणाऱ्या वीज दरात धक्कादायक वाढ...धक्कादायक वीज दर लागू करणे तसेच क्रॉस सबसिडीच्या पातळीमध्ये वाढ करणे या दोन्ही बाबी राष्ट्रीय वीज दर धोरणाच्या विरुद्ध आहेत. आयोगाने राष्ट्रीय वीज दर धोरणाचा योग्य मान राखणे आवश्यक आहे.”

“...आयोगाने, “बेसुमार वाणिज्यिक वीज वापर” करीत असल्याच्या किंवा “रक्कम अदा करण्याची प्रचंड क्षमता” असल्याच्या किंवा “ऊर्जा बचतीची क्षमता” असल्याच्या कारणावरून काही ग्राहक अलग करणे शक्य नव्हते व त्यामुळे नवीन एल टी-९ वर्गवारी निर्माण करण्यासाठी कोणतेही कारण नव्हते. त्याशिवाय आमच्या असे निदर्शनास आले आहे की, जाहीर केलेल्या वीज दराच्या धोरणानुसार क्रॉस सबसिडी कमी करण्यास जरी अधिक पसंती देण्यात आली असली तरी एल टी-९ वर्गवारीच्या निर्मितीमुळे जे ग्राहक या वर्गवारीखाली येतात त्यांच्याकरिता क्रॉस सबसिडीची पातळीमध्ये वाढ झाली आहे.

कायद्यातील वरील तरतूदींची, भारत सरकारने अधिसूचित केलेल्या धोरणांची आणि मा. विद्युत अपील न्यायाधिकरणाने दिलेल्या निर्णयांची पूर्तता करण्यासाठी आयोगाने क्रॉस सबसिडी कमी करण्याचा प्रयत्न केला आणि त्यानुसार वर्गवारीनिहाय वीज दर निश्चित केले. वीज दराच्या आदेशातील संबंधित उतारे सोबतच्या जोडपत्रात दिलेले आहेत.

सोबतच्या जोडपत्रातील थोड्या काळा केलेल्या तक्त्यावरून दिसून येईल की, आयोगाने ग्राहक वर्गवारीमध्ये क्रॉस सबसिडी कमी केली असून त्याचवेळी कोणत्याही ग्राहक वर्गवारीस वीज दर वाढीमुळे धक्का बसणार नाही याची काळजी घेतली आहे. निवासी ग्राहकांच्या वीज दरामध्ये सुमारे १ टक्का वाढ करण्यात आलेली आहे. मॉल्स आणि मल्टीप्लेक्सस ज्या वर्गवारीमध्ये येतात त्या एलटी वर्गवारीखालील वाणिज्यिक वर्गवारीतील वाढ सुमारे २ ते ४ टक्के असून एचटी वाणिज्यिक वर्गवारीकरिता वीज दरात सुमारे ३ टक्के कपात करण्यात आली आहे. सुधारित वीज दरानुसार, निवासी ग्राहक वीज पुरवठ्याच्या सरासरी खर्चाच्या सुमारे ९६ टक्के खर्च अदा करीत आहेत तसेच, एलटी वाणिज्यिक वर्गवारी आणि एचटी वाणिज्यिक वर्गवारीतील ग्राहक वीज पुरवठ्याच्या सरासरी खर्चाच्या अनुक्रमे सुमारे १४८ टक्के आणि १७९ टक्के खर्च अदा करीत आहेत.

Category	Average Cost of Supply (Rs./unit)	Average Billing Rate (Rs./kWh)				
		Existing Tariff	Tariff Proposed by MSEDCL		Revised Tariff	
			ABR	% Increase	ABR	% Increase
LT Category						
LT I - Domestic	4.35	4.11	5.44	32%	4.17	1%
LT II - Non-Domestic or Commercial		6.05	8.86	46%	6.44	6%
(a) Upto 20 kW		5.51	7.95	44%	5.91	7%
(b) > 20 kW & <=50 kW		8.70	11.63	34%	9.04	4%
(c) Above 50 kW		10.86	13.59	25%	11.06	2%
LT III - Public Water Works		2.19	2.23	2%	2.27	4%
LT IV - Agriculture		1.81	1.79	-1%	1.81	0%
LT V - Industrial		4.28	5.94	39%	4.34	1%
LT VI - Street Lighting		3.06	4.18	37%	3.20	4%
LT V III - Temporary Others		12.63	16.96	34%	11.14	-12%
HT Category						
HT I - Industry (Express Feeder)	4.35	4.99	7.17	44%	5.40	8%
HT I - Industry (Non-Express Feeder)		4.74	6.48	37%	5.06	7%
HT I - Seasonal Industry		6.06	9.67	60%	6.41	6%
HT II - Commercial		8.00	10.54	32%	7.76	-3%
HT III - Railways		5.04	6.52	29%	5.35	6%
HT IV - Public Water Works		3.64	3.43	-6%	3.73	2%
HT V - Agriculture		2.08	2.08	0%	2.15	3%
HT VI - Bulk Supply - Residential		3.67	8.20	123%	3.96	8%
HT VI - Bulk Supply - Commercial		5.76	11.07	92%	6.16	7%

Category	Average Cost of Supply (Rs./unit)	Average Billing Rate (Rs./kWh)				
		Existing Tariff	Tariff Proposed by MSEDCL		Revised Tariff	
			ABR	% Increase	ABR	% Increase
HT VII - MPECS		2.55	2.55	0%	2.76	8%

The prevailing cross-subsidy and the reduction in cross-subsidy considered by the Commission are given in the Table below:

Category	Average Cost of Supply (Rs./unit)	Ratio of Average Billing Rate to Average Cost of Supply (%)		
		APR Order for FY08	Existing Tariff to current ACOS	Revised Tariff to current ACOS
LT Category				
LT I - Domestic	4.35	104%	95%	96%
LT II - Non-Domestic or Commercial		173%	139%	148%
LT III - Public Water Works		47%	50%	52%
LT IV - Agriculture		39%	42%	42%
LT V - Industrial		114%	98%	100%
LT VI - Street Lighting		77%	70%	74%
LT V III - Temporary Others		335%	291%	256%
HT Category				
HT I - Industry (Express Feeder)	4.35	127%	115%	124%
HT I - Industry (Non-Express Feeder)		123%	109%	116%
HT I - Seasonal Industry		155%	139%	147%
HT II - Commercial			184%	179%

Category	Average Cost of Supply (Rs./unit)	Ratio of Average Billing Rate to Average Cost of Supply (%)		
		APR Order for FY08	Existing Tariff to current ACOS	Revised Tariff to current ACOS
HT III - Railways		130%	116%	123%
HT IV - Public Water Works		94%	84%	86%
HT V - Agriculture		49%	48%	49%
HT VI - Bulk Supply - Residential		91%	84%	91%
HT VI - Bulk Supply - Commercial		150%	132%	142%
HT VII - MPECS		62%	59%	63%

In the above Tables,

- (a) 'Existing Tariff' refers to the tariff approved by the Commission in the APR Order dated June 20, 2008
- (b) 'Revised Tariff' refers to the tariff approved by the Commission in the present APR Order
- (c) Ratio of Average Billing Rate (ABR) to Average Cost of Supply (ACOS)
  - i) 'APR Order for FY08' refers to the ratio of ABR to ACOS as envisaged in the APR Order for FY 2007-08
  - ii) 'Existing Tariff to current ACOS' refers to the ratio of ABR approved in the APR Order for FY 2007-08 to the ACOS approved in the present APR Order, i.e., Rs. 4.35 per kWh
  - iii) 'Revised Tariff to current ACOS' refers to the ratio of ABR approved in this APR Order for FY 2008-09 to the ACOS approved in the present APR Order, i.e., Rs. 4.35 per kWh